

Matija Jama — K sedemdesetletnici rojstva.

Krog visokih življenjskih praznikov umetnostnega rodu naših impresionistov je sklenjen. Rod odhaja v zgodovino. Toda to ni pot v pozabo, ki jo prekrije prah kakor vse stvari, ki jih ne rabimo več in so nam neljube, marveč alegorija triumfalnega pohoda začetka vse naše Moderne, ki ji zgodovinska patina služi le v toliko, v kolikor resnični odtis roke časa na stari umetnini: vzvišuje ji vrednost. Pred našimi očmi se nam odkriva skrivnost nastanka resnične umetnostne vrednote. Spočela se je v somračnih dneh nekako pred štiridesetimi leti. Narod levitov je hodil mimo njenega rojstva in se ni ozrl nanjo. Mislil je na važnejše stvari: na kupčijo, udobnost, družabno moralo in narodno vprašanje. Tudi na kulturo. Toda umetnost impresionistov je rastle kakor divji slak. V Stranski vasi, v mrzlem ateljeju, ob Kolpi, Sotli, na Bavarskem, na svetih tleh Rembrandta, v Škofji Loki in povsod, kamor je stopila noga njenih vernikov. Niso je spremljali tropi navdušenih ljubiteljev; saj jih je šele rodila. Ni bilo uradnih odkupov — tudi ti so morali nastati. Redki glasovi kritike — toliko bolj moramo danes ceniti njeno junaštvo — kaj bi z njimi! Z umetnostjo so se zlili v eno samo brezobličje »neodgovornosti«. Da, brezobličje! Meščan, ki je ogledoval »obličje« svojega prednika (Langus pinscit, Stroj, Tominc etc.) in občudoval nežnost čipk naprsnika, ki je morda celo prejemal tuje družinske revije s tiskanimi podobami krotkih tirolskih zgodb, je z grozo in ogorčenjem opazil, da je umetnost »Tujcev« — »brez« obraza. V prvem primeru je prespal skoraj sto let, v drugem pa je otopel. Impresionistom so ostale bridkost nepriznanja, neprodane slike in titanska vera v zdravje naroda in lepšo bodočnost. Do simbolične ostrine se je izoblikovala njihova nesebična vera v življenje in umetnost. Danes jo moramo šteti med prve umetnostne zapovedi vsem rodovom slovenske umetnosti. V novem, povojnem življenjskem ritmu, ki je hitreje izgovarjal, kakor premišljeval, je med mnogimi gesli rastle nova umetnost na široko in visoko. Za hip je senca njene rasti padla tudi na impresioniste. Toda to je bil le hip, ki je do danes že zdavnaj izzvenel. Umetnost impresionistov pa je prav danes svetla kakor še nikoli.

Akademik Matija Jama mi gotovo ne bo zameril, da ob njegovem življenjskem jubileju pišem o njegovem umetnostnem rodu na splošno. Slovenski narod ga je prištel med svoje nesmrtnike. Njegova mladostna dela so povezana z našo revijo. Podobe z barja, okolica Ljubljane, tudi žanrski motivi kažejo slikarja v začetniški dobi njegovega razvoja. Kakor da je prav od blizu pogledal naravi v obraz in kakor da si je hotel za vedno zapomniti njene oblike. Kasneje se je njegova umetnost razvila v impresionističnem smislu in ustvarila dela, ki so vsakemu kulturnemu Slovincu tako znana. Sonce, svetloba, barva so problemi, ki jih je mojster neutrudno reševal desetletja. In oblika in risba ožarjena od prosojnega pasu poletne svetlobe. In še globlji odnos človeka do zemlje ter sveta, ki ga obdaja. Danes, ob prazniku življenja, se mojstru vsa ta vprašanja še vedno ne zdijo rešena. Neutrudno, ob vsakem vremenu se vrača k zemlji, ki ga je rodila, pa mu v dolgi dobi njegovega življenja ni še vedno utegnila dati vse lepote in ne pošepetati vseh skrivnosti.

Dr. S. Mikuž.